

KOLOKÁCIE V PREKLADE PRÁVNÝCH TEXTOV

Peter Gergel

Pedagogická fakulta, Univerzita Komenského v Bratislave

GERGEL, Peter: Collocations in the translation of legal texts. *Philologia*, vol. XXX n° 2 (2020): 89–102.

Abstrakt: Cieľom príspevku je kontrastívna analýza kolokácií v dvoch jazykoch (slovenčina a nemčina) na príklade majetkových trestných činov v slovenskom a rakúskom trestnom zákone. Po charakteristike špecifik právneho jazyka, jazyka zákonov a kolokácií v odbornom jazyku sa príspevok bude zaoberať kolokačným správaním slovíes, resp. ich spájateľnosťou so substantívami (terminologickými jednotkami) s cieľom poukázať na využiteľnosť kontrastívnej kolokačnej analýzy v právnom preklade.

Kľúčové slová: slovesná kolokácia, právny jazyk, jazyk zákonov, skutková podstata trestného činu, trestný čin proti majetku, kolokačné správanie slovíes.

Abstract: The aim of this article is to analyse collocations in two languages from a contrastive point of view (Slovak and German) on the example of criminal offences against property in Slovak and Austrian criminal codes. After a characterisation of the specifics of legal language, language of legal acts and collocations in texts for specific purposes, the article will deal with the collocational behaviour of verbs, as well as with their collocability with nouns (terminological units) with the purpose of using contrastive analysis of collocations in legal translation.

Keywords: verbal collocation, legal language, language of legal acts, criminal offence, criminal offences against property, collocational behaviour of verbs

ÚVOD

Právne texty predstavujú špecifické typy textov charakteristické pomerne vysokou hustotou odbornej terminológie. Z hľadiska adresátov tohto typu tex-

tov je ich cieľom jednak komunikácia medzi odborníkmi, jednak sú ich adresátom často aj laici.

V predkladanom príspevku ide síce o korpusovú analýzu kolokácií v právnych textoch, výskumný korpus však tvoria výhradne spomenuté trestné zákony (resp. konkrétne skutkové podstaty trestných činov), čiže tie komunikáty, ktoré sa v rámci hierarchie právnych textov nachádzajú na najvyššej abstrakčnej úrovni. Pri tomto konštatovaní vychádzame zo stratifikácie právnych textov podľa Abrahámovej, ktorá sa klasifikácii právnych textov venuje v rámci kapitoly Juristické štýly a žánre (Abrahámová 2012, 34–39), jej klasifikácia žánrov v práve pozostáva z legislatívnych textov, notárskych písomností, forenzných komunikátov, administratívno-právnych písomností a odborných a vedeckých textov. K legislatívnym textom patria zákony, nariadenia, vyhlášky a vykonávacie predpisy (Abrahámová 2012, 38).

Hoci je terminológia podstatnou súčasťou právnych textov a veľká pozornosť sa jej pochopiteľne venuje aj z translatologického hľadiska, v poslednom období stúpa aj záujem o štúdium ostatných typických črt právnych textov, ako sú napr. ustálené slovné spojenia a kolokácie, ktoré súvisia do veľkej miery s konvenciami v právnom jazyku. Gajdošová (2017, 156–176) sa v rámci svojej štúdie zaoberala kolokáciami v preklade právnych textov a dôležitosť delimitácie kolokácií zdôraznila najmä z translatologického aspektu (venovala sa nemeckému právnemu pojmu *Gewalt* a problémom s jeho prekladom do slovenčiny pomocou korpusovej analýzy). Kolokácie teda zohrávajú dôležitú úlohu pri preklade právnych textov, pretože odborník (právnik) ako adresát vyžaduje taký preklad právneho textu, ktorý bude rešpektovať nielen požiadavky na terminologickú presnosť, ale bude prijateľný aj z jazykového hľadiska. Tu sa dostávame k spomínaným konvenciám, ktoré nie sú spoločné pre viaceré jazyky. Ich znalosť a ovládanie je nevyhnutnou súčasťou právneho prekladu, keďže sa podieľajú vo veľkej miere na jeho akceptabilite, zrozumiteľnosti a tým aj presnosti. Do hry vstupujú špecifiká jednotlivých typov textov, tvorba kolokácií je totiž závislá od druhu textu (za ktorý s Vajičkovou [2015, 69] považujeme triedy textov zostavené na základe empiricky zistených spoločných znakov) a pri terminologickom spracovaní kolokácií by sa mal zohľadniť ich situačný kontext (Cedillo 2004, 24). Abrahámová uvádza okrem termínov aj slovné spojenia a jazykové šablóny (Abrahámová 2012, 42) a obe skupiny bližšie charakterizuje. Ako uvádza, tieto substantívno-verbálne spojenia sú súčasťou právneho jazyka a vznikli ako dôsledok implikácie, t. j. odborný termín implikuje použitie určitého slovesa (vyhlásiť rozsudok, zamietnuť odvolanie, podať sťažnosť). Jazykové šablóny považuje za ustálené frazeologické jednotky, schematické jednotky, ktoré sú produktom právneho úzu, a z hľadiska ich štruktúry ich ďalej člení do viacerých skupín.

Jazykovým šablónam sa v rámci kapitoly o právnom jazyku a jeho slovnej zásobe venuje aj Tomášek (2003, 52–54), za ich špecifické črty považuje zrozumiteľnosť, ustálenosť, systémovosť a funkčnosť. Tieto šablóny vznikli podľa neho kombináciou odbornej slovnej zásoby termínov a slovnej zásoby bežného jazyka, považuje ich za štandardný právny obrat daný konvenciou a člení ich ďalej zo štruktúrneho a funkčného hľadiska. Kolokáciám je zrejme najbližšia prvá skupina jazykových šablón, t. j. lexikálne šablóny, ktoré sú definované ako spojenia slov charakterizované svojou štandardnosťou.

Ani Abrahámová v uvedenej publikácii nepracuje s pojmom kolokácie, avšak tieto by sa dali stotožniť skôr s prvou skupinou, t. j. so slovnými spojeniami, ktoré vykazujú binárnu štruktúru. Abrahámová ich zužuje len na substantívno-verbálne spojenia, vychádzajúc pritom zrejme zo špecifik právneho jazyka. Pri druhej skupine ide jednoznačne o viacčlenné štruktúry, t. j. polovetné alebo vetné konštrukcie, ktoré sa už pod pojem kolokácie v intenciách jednotlivých teórií nedajú subsumovať. Binárna štruktúra zodpovedá aj Hausmannovmu poňatiu, ktorý kolokácie považuje v zásade za dvojčlenné štruktúry (Hausmann 2003, 316). Hausmann vidí budúcnosť výskumu kolokácií práve v korpusoch, ktoré nám podľa neho poskytujú informácie o nekonečnej idiomatickosti jazyka (Hausmann 2003, 322). Zo štruktúrneho hľadiska sa v štúdií Dujkovej a Hornáček Banášovej (2016, 11–39) kolokácia charakterizuje ako binárna štruktúra s tým, že pri slovesách dochádza často k jej rozšíreniu.

Kolokácie môžeme analyzovať podľa týchto dvoch autoriek na základe rôznych prístupov. Autorky upozorňujú na fakt, že korpusová lingvistika pracuje so širším poňatím pojmu kolokácie v porovnaní s lexikológiou, príp. frazeológiou a zahŕňa širšie kontinuum analyzovaného slova. Diskrepancie v poňatí kolokácií majú svoje korene vo vágnosti tohto pojmu. Podľa Ďurča (2010, 7) je medzi vyššie uvedenými koncepciami pojmu kolokácie vzťah inklúzie.

Výskum a vytváranie mikrokorpusov (kam patria napr. aj určité časti zákonov vyčlenené na základe odborných a obsahových kritérií) prispieva podľa môjho názoru významnou mierou k poznaniu kolokačného správania príslušných slovných druhov v odborne špecifickom type textov a k využitiu získaných poznatkov pri preklade špecifickej terminológie, ktorý, ako už bolo spomenuté vyššie, nepozostáva len z ovládania právnej terminológie v príslušných právnych poriadkoch a jazykoch, ktoré sú predmetom prekladu, ale aj zo znalosti špecifik spájateľnosti. Kolokácie sú teda mimoriadne dôležité z hľadiska odborného prekladu, prispievajú totiž k odbornosti textu a vytváraniu komunikačnej ekvivalencie (Cedillo 2004, 15). Podľa spomínanej autorky je potrebné vytvoriť novú metodiku na ekvivalenčné vyhľadávanie kolokácií, ktoré okrem iného zohľadní aj závislosť kolokácií od kontextu (Cedillo 2004, 16). Zároveň poukazuje na nejasnosti pri definovaní kolokácií a ich úlohy vo frazeológii

a terminológii (Cedillo 2004, 19–20). Pri požiadavke komunikatívnej ekvivalencie je dôležité prispôsobenie textu konvenciám cieľového jazyka (Cedillo 2004, 27–28). Tu sa však často dostávame do rozporu s realitou a diskrepanciou medzi jednotlivými právnymi poriadkami. Súhlasíme s Cedillovou (2004, 31), ktorá v tejto súvislosti poukazuje na dôležitosť osvojenia typických kolokácií v súvislosti s jednotlivými typmi textov. Kolokácie tvoria prekladateľskú jednotku, doslovný preklad preberajúci štruktúry východiskového jazyka musí nutne viesť k negatívnym posunom (Cedillo 2004, 32). Picht (1988, 1993) poukazuje na relevanciu slovesa a jeho odbornú špecifikáciu pri vstupe do odborného slovného spojenia a požaduje zaznamenanie slovies a odborných slovných spojení do terminologických databáz (cit. podľa Cedillo 2004, 42–43). Zameranie výskumu na slovesá sa teda aj z tohto hľadiska javí ako podstatné. Vychádzame okrem iného aj z faktu, že sémantická „znášateľnosť“ nie je univerzálna a rovnaká vo všetkých jazykoch (Vajičková 2014, 185).

KOLOKÁCIE V TRESTNÝCH KÓDEXOCH NA PRÍKLADE TRESTNÝCH ČINOV PROTI MAJETKU

Keďže výskumný korpus sa bude vytvárať výlučne z textov skutkových podstatí majetkových trestných činov, je nevyhnutné charakterizovať najskôr odborný kontext tohto korpusu zo širšieho hľadiska a rovnako aj jeho užší kontext, ktorým sú trestné činy proti majetku. Širším kontextom analyzovaného korpusu je trestný zákon, resp. trestné zákony Slovenskej republiky a Rakúskej republiky v platnom znení. Výber týchto kódexov do kolokačnej analýzy spĺňa základné kritérium porovnávania, ktoré hovorí, že porovnávať by sa mali len porovnateľné, t. j. podobné entity. Analyzované trestné zákony patria do kontinentálneho právneho systému a navyše koexistujú v spoločnom geografickom a historickom priestore, čo z nich robí vhodné objekty porovnávania tak z právneho (právnohistorického), ako aj z lingvistického hľadiska. Trestné zákony predmetných právnych poriadkov sa ďalej členia na všeobecnú a osobitnú časť. V nasledujúcej analýze sa zameriame práve na osobitnú časť trestných zákonov, ktorá obsahuje skutkové podstaty jednotlivých trestných činov zaradené do vyšších entít (hláv), uvedené v poradí hierarchie chránených záujmov (trestné činy proti životu a zdraviu, trestné činy hospodárske, trestné činy proti republike atď.; porovnaj Ivor, Záhora 2016, 93). Ústredným termínom teórie trestného práva je pojem skutkovej podstaty trestného činu, ktorá je v odbornej literatúre charakterizovaná nasledovne: „Skutková podstata trestného činu predstavuje súhrn znakov charakterizujúcich určité ľudské konanie ako trestný čin.“ (Turayová 2015, 125), pozostáva z (navzájom rovnocenných) obligatórnych znakov, ktorými sú:

- objekt,
  - objektívna stránka,
  - subjekt,
  - subjektívna stránka
- (porovnaj Turayová 2013, 126).

Predkladaný príspevok je pokusom o lingvistickú analýzu kolokačného správania vybraných kolokácií, ktorých výber podlieha výlučne kritériám v rámci odboru, v tomto prípade v rámci trestného práva, a teda je zároveň pokusom o vnesenie interdisciplinárnych prvkov do kolokačnej analýzy, ktorej primárnym účelom je posúdenie vhodných prekladových ekvivalentov. Pri výskume vychádzam zo všeobecného faktu platného pre všetky analyzované právne poriadky, ktorý spočíva v tom, že majetkový trestný čin predstavuje obohacovanie a poškodzovacie konanie. Archetyp skutkovej podstaty trestného činu by sa dal sformulovať nasledovne:

Kto (subjekt) spácha **trestný čin** (zločin, prečin) proti **(cudzej) veci** a získa tým pre seba alebo pre iného (majetkový) prospech a spôsobí inému **škodu**, bude potrestaný (typ trestu).

Štruktúra právnej normy je teda východiskom výberu slovies a následne aj substantív (odborných termínov). Na tomto mieste považujem za potrebné bližšie charakterizovať pojmy, ktoré tvoria súčasť archetypu skutkovej podstaty a ktoré budú aj predmetom následnej kolokačnej analýzy.

„Subjekt trestného činu je jeden z obligatórnych znakov skutkovej podstaty trestného činu. **Subjektom je trestne zodpovedný páchatel**.“ (Mencerová 2015a, 155–167) Trestnoprávna teória delí subjekty trestných činov do dvoch základných kategórií: všeobecný a špeciálny subjekt trestného činu. „Prevažnú časť trestných činov môže spáchať ktorákoľvek trestne zodpovedná osoba. V takýchto prípadoch sa **subjekt** označuje ako **všeobecný**.“ Pri niektorých skutkových podstatách trestných činov sa vyžaduje určitá osobitná vlastnosť, spôsobilosť alebo postavenie. V tomto prípade hovoríme o špeciálnom subjekte (Mencerová 2015a, 155–167).

„**Základom trestnej zodpovednosti** je spáchanie trestného činu trestne zodpovednou osobou.“ (Kačáni 2013, 69) „Trestný čin je protiprávny čin, ktorého znaky sú uvedené v tomto zákone, ak tento zákon neustanovuje inak.“ (§ 8 slovenského trestného zákona, ďalej len STZ) „Trestné činy môžeme deliť podľa rôznych kritérií. Trestný zákon delí trestné činy podľa ich závažnosti na **prečiny** a **zločiny**.“ (Mencerová 2015b, 82–92)

Prvým členom navrhovanej triády vychádzajúcej z prvej časti archetypu skutkovej podstaty ako odbornej bázy je subjekt trestného činu (všeobecný

alebo špeciálny), druhým členom je sloveso a tretím určitý typ protiprávneho konania (nemusí ísť vždy výhradne len o zločin alebo prečin ako subkategórie trestného činu) alebo predmet útoku. Vyhľadávacím slovom bude práve subjekt trestného činu. V tejto súvislosti treba podotknúť, že v prípade majetkových trestných činov ide v drvivej väčšine prípadov o všeobecný subjekt, špeciálny subjekt sa vyskytuje len zriedka. Jazykové vyjadrenie všeobecného subjektu trestného činu je v analyzovaných právnych úpravách jednoznačné a nepochybniteľné (v nemeckom jazyku *wer*, v slovenčine *kto*), čiže môže bez problémov slúžiť ako vyhľadávacie kritérium. Z hľadiska syntaxe má jednoznačne uvádzací charakter, vyskytuje sa na začiatku vety a hoci by sa na prvý pohľad zdalo, že patrí do slovnej zásoby bežného jazyka, v kontexte osobitnej časti trestného zákona nadobúda jednoznačne už spomínaný a popísaný terminologický charakter. Na ilustráciu uvádzame nasledovné príklady:

1. *Kto* sa zmocní cudzej veci malej hodnoty v úmysle prechodne ju užívať alebo *kto* na cudzom majetku spôsobí malú škodu tým, že neoprávnene vec, ktorá mu bola zverená, prechodne užíva, potrestá sa odňatím slobody až na jeden rok. (§ 215 STZ)
2. *Kto* protiprávne obsadí alebo užíva dom alebo byt iného alebo *kto* oprávnenej osobe v užívaní domu alebo bytu neoprávnene bráni, potrestá sa odňatím slobody až na dva roky. (§ 218 STZ)
3. *Kto* neoprávnene používa cudzie motorové vozidlo, ktoré mu bolo zverené, potrestá sa odňatím slobody až na dva roky. (§ 217 STZ)
4. *Wer* eine fremde Sache zerstört, beschädigt, verunstaltet oder unbrauchbar macht, ist mit Freiheitsstrafe bis zu sechs Monaten oder mit Geldstrafe bis zu 360 Tagessätzen zu bestrafen. (§ 125 rakúskeho trestného zákona, ďalej len ATZ)
5. *Wer* eine Sache stiehlt, deren Wert 300 000 Euro übersteigt, ist mit Freiheitsstrafe von einem bis zu zehn Jahren zu bestrafen. (§ 128 ATZ)
6. *Wer* seine Befugnis, über fremdes Vermögen zu verfügen oder einen anderen zu verpflichten, wissentlich missbraucht und dadurch den anderen am Vermögen schädigt, ist mit Freiheitsstrafe bis zu sechs Monaten oder mit Geldstrafe bis zu 360 Tagessätzen zu bestrafen. (§ 153 ATZ)

Na základe spomenutého archetypu som vyexcerpoval kolokácie z korpusu, ktorý tvoril užší výber zo spomínaných dvoch analyzovaných zákonov, a to trestné činy proti majetku. Veľkosť týchto troch korpusov však vzhľadom na divergencie v úprave tohto typu trestnej činnosti kolíše (trestné činy proti majetku majú v STZ 6898 slov a 41 931 znakov, v ATZ ide o 8473 slov a 58 177). Pri excerpovaní kolokácií do analýzy bola na základe vyhľadávacieho kritéria (všeobecného subjektu) zohľadnená len prvá časť trestnoprávnej formy (hy-

potéza, ktorá v prípade trestného práva splýva s dispozíciou). Treťou časťou právnych noriem je sankcia, ktorá nebola zaradená do analýzy okrem iného aj preto, že jej vyjadrenie je v jednotlivých trestných zákonoch (STZ, ATZ) striktné a premennou je en výška alebo typ trestu:

1. ...potrestá sa odňatím slobody *na jeden rok až päť rokov*. (§ 225 STZ)
2. Mit Freiheitsstrafe *bis zu drei Jahren* ist zu bestrafen... (§ 128 ATZ)

Predmet skúmania bol následne zúžený v tom zmysle, že do analýzy boli zaradené len tie slovesá, ktoré si vyžadujú akuzatív (predložkový alebo bezpredložkový), toto je totiž typ, ktorý pri zvolenom výberovom kritériu (všeobecný subjekt trestného činu) prevláda. Počet vyexcerpovaných kolokácií kolíše, najviac ich je v prípade ATZ (223), potom nasleduje STZ (148). Z translatického aspektu však kvantitatívne ukazovatele nehrajú dominantnú úlohu, často pomôže aj jeden výskyt, navyše ak je vyexcerpovaný z rovnakého typu textu, analyzované trestné zákony je teda možné do istej miery považovať za paralelné texty, ktoré sú jedným z dôležitých translatických zdrojov (Kautz 2002, 98–100).

Keďže ide o slovesné kolokácie, je potrebné venovať sa aj charakteristike sloves, ktoré do týchto kolokácií v jednotlivých trestných zákonoch vstupujú. V drvivej väčšine prípadov ide o slovesá v 3. osobe singuláru, až na výnimky sú všetky slovesá v prítomnom čase. Tento fakt sa dá vysvetliť tak, že ide o bezpríznačkový gramatický čas, ktorý má všeobecnú, časovo neohraničenú platnosť, čo je pre právnu normu veľmi dôležité. V rámci ATZ sa vyskytli len dve slovesá v perfekto (*annehmen, schädigen*), napr. vo vete: „Wer für die Ausübung der ihm durch Gesetz, behördlichen Auftrag oder Rechtsgeschäft eingeräumten Befugnis, über fremdes Vermögen zu verfügen oder einen anderen zu verpflichten, einen nicht bloß geringfügigen Vermögensvorteil *angenommen hat*.“ (§ 153 ATZ)

Takisto je potrebné dodať, že v prípade trestných zákonov ide v podstate o katalógy zakázaných konaní, ktoré sú formulované skoro výhradne len pozitívne, t. j. o činnosť, ktorú musí páchatel vykonať na to, aby naplnil objektívnu stránku skutkovej podstaty trestného činu. V analyzovanom korpuse, a teda aj vo vyexcerpovaných kolokáciách sa vyskytujú výnimočne aj skutky, pomocou ktorých si môže páchatel zabezpečiť beztrestnosť. Z tohto hľadiska by sme slovesá, ktoré vstupujú do kolokácií, mohli označiť za činnosťné slovesá. Zápor sa tu vyskytuje len zriedka, napr. v ATZ sa z celkového počtu sloves (223) vyskytujú len 3 v zápore (sloveso *erstaten* sa opakuje dvakrát). V STZ sa vyskytujú len 2 slovesá v zápore (*nevyplatí, neoznámí*).

1. Wer für die Ausübung der ihm durch Gesetz, behördlichen Auftrag oder Rechtsgeschäft eingeräumten Befugnis, über fremdes Vermögen zu verfügen oder einen anderen zu verpflichten, einen nicht bloß geringfügigen Vermögensvorteil angenommen hat und pflichtwidrig *nicht abführt*. (§ 153a ATZ)
2. Kto ako štatutárny orgán právnickej osoby alebo fyzická osoba, ktorá je zamestnávateľom, alebo ich prokurista *nevyplatí* svojmu zamestnancovi mzdu, plat alebo inú odmenu za prácu, náhradu mzdy alebo odstupné. (§ 214 STZ)

Frekvenčná analýza slovíes v analyzovanej vzorke STZ preukázala pomerne veľký rozptyl slovíes. Z celkového počtu 148 slovíes sa až 36 slovíes vyskytuje len jedenkrát, najpočetnejší výskyt je 8, do tejto skupiny patrí len 1 sloveso (*marit'/zmarit'*), na druhom mieste nasleduje skupina slovíes, z ktorých sa každé vyskytuje 7-krát (*poskytnúť, poškodiť*), nasleduje skupina slovíes, z ktorých sa každé vyskytuje 6-krát (*vyrobiť, spôsobiť, pozmeniť, použiť*). V ATZ je počet slovíes vyskytujúcich sa len jedenkrát spolu 56 výskytov, ale prekvapuje vysoký počet slovesa *begehen* (spolu 46-krát), na druhom mieste je sloveso *herbeiführen* (17-krát) a *beschädigen* (spolu 7-krát). Z porovnania oboch vzoriek z hľadiska výskytu slovíes vyplýva väčšia homogenita v ATZ.

Tabuľka 1:

STZ		ATZ	
sloveso	počet výskytov	sloveso	počet výskytov
marit'/zmarit'	8	begehen	46
poskytnúť/poškodiť (poškodzovať)	7	herbeiführen	17
vyrobiť/spôsobiť/pozmeniť/ použiť	6	beschädigen	7
previesť/prechovávať	5	schädigen	6
zadovážiť/obstarať(si)	4	sich etwas zueignen	5
zničiť/vylákať	3	zerstören/verwerten/beiseite schaffen/entziehen	4

Čo sa týka kombinovateľnosti, sloveso *marit'/zmarit'* sa v STZ vyskytuje výhradne len s termínmi *konanie* (spolu 4-krát: *konanie o reštrukturalizácii*

alebo konanie o oddĺžení, konkurzné, exekučné) a uspokojenie (takisto 4-krát: uspokojenie svojho veriteľa, veriteľa inej osoby, veriteľa právnickej osoby), pri slovese *poškodiť* sa vyskytuje najčastejšie (4-krát) *vec* v rôznych formách (*hnuteľná, cudzia*), pri slovese *poskytnúť* ide o väčší rozptyl, najčastejšie ide o *plnenie* (3-krát), ďalej napr. o *platobný prostriedok* alebo *nástroj*, väčší rozptyl som zaznamenal aj pri slovese *vyrobiť* (*platobný prostriedok* alebo *elektronické peniaze* alebo *inú platobnú kartu vrátane telefónnej karty* alebo *predmet spôsobilý plniť takú funkciu, nástroj, počítačový program* alebo *iný prostriedok špeciálne prispôbený na spáchanie činu, overovaciu značku meradla* alebo *zabezpečovaciu značku meradla* a iné). Toto platí aj pre sloveso *pozmeniť* a do veľkej miery aj *použiť*. Pri slovese *spôsobiť* je typickým reprezentantom substantívum *škoda* (spolu 5-krát), vždy samozrejme s príslušnou špecifikáciou (malá, značná, väčšia).

Ku kombinovateľnosti slovíes a substantív v ATZ je možné uviesť, že sloveso *begehen* sa v drvivej väčšine prípadov kombinuje so skutkom, či už vo všeobecnej (spolu 21 výskytov), alebo v konkretizovanej podobe (konkrétny treštný čin: krádež a podvod 8-krát, lúpež, vydieranie a poškodenie veci po 2 výskyty), pri slovese *herbeiführen* ide takmer výhradne o výšku škody (15 kolokácií zo 17) a pri slovese *beschädigen* v 4 prípadoch zo siedmich o časť majetku. V nasledujúcich dvoch tabuľkách uvádzam kolokácie pri najčastejšie sa vyskytujúcich slovesách v oboch analyzovaných vzorkách:

Tabuľka 2:

STZ	
sloveso	substantívum (odborný termín)
marit'/zmarit'	konkurzné konanie (2 ¹) vyrovnacie konanie konanie o reštrukturalizácii konanie o oddĺžení exekučné konanie uspokojenie svojho veriteľa (2) uspokojenie veriteľa inej osoby konanie o vyhlásení nehnuteľnej veci za kultúrnu pamiatku uspokojenie veriteľa právnickej osoby

¹ Počet výskytov.

poškodiť (poškodzovať)	Príjem vec pochádzajúcu z trestnej činnosti cudziu vec (2) počítačové údaje dôležitý kultúrny záujem iný všeobecný záujem nehnuteľnú vec archeologické dedičstvo
poskytnúť (dať poskytnúť)	plnenie (3) platobný prostriedok elektronické peniaze inú platobnú kartu vrátane telefónnej karty predmet spôsobilý plniť takú funkciu (patobnej karty vrátane tefeónnej karty) náštroj počítačový program iný prostriedok špeciálne prispôsobený na spáchanie činu overovaciu značku meradla zabezpečovaciu značku meradla raznicu náštroj špeciálne prispôsobený na spáchanie činu iný prostriedok špeciálne prispôsobený na spáchanie činu

Tabuľka 3:

ATZ	
sloveso	substantívum (odborný termín)
begehen	eine Sachbeschädigung (2) einen Diebstahl (8) die (eine) Tat (21) einen Raub (2) eine Erpressung (2) einen Betrug (8) eine der dort genannten Handlungen ² (3) Geldwucher einen Schaden eine Datenbeschädigung, eine Störung der Funktionsfähigkeit eines Computersystems eine Entziehung von Energie eine Veruntreuung eine Unterschlagung

² § 153e ods. 1, §§ 156, 158, 159, § 160 ods. 2, § 162 ATZ.

	eine dauernde Sachentziehung einen Eingriff in fremdes Jagd- oder Fischereirecht mit Ausnahme der in den §§ 138 Z 2 und 3, 140 genannten Fälle einen betrügerischen Datenverarbeitungsmissbrauch eine Untreue eine Geschenkannahme durch Machthaber eine Hehlerei nach § 164 Abs. 1 bis 4 eine Fälschung unbarer Zahlungsmittel eine Annahme (2) eine Weitergabe einen Besitz falscher oder verfälschter unbarer Zahlungsmittel eine Vorbereitung der Fälschung unbarer Zahlungsmittel, eine Entfremdung unbarer Zahlungsmittel eine Weitergabe einen Besitz entfremdeter unbarer Zahlungsmittel ein Ausspähen von Daten eines unbaren Zahlungsmittels zum Nachteil seines Ehegatten, seines eingetragenen Partners, eines Verwandten in gerader Linie, seines Bruders oder seiner Schwester oder zum Nachteil eines anderen Angehörigen
herbeiführen	einen (X) Euro übersteigenden Schaden (15) eine längere Zeit andauernde Störung der Funktionsfähigkeit eines Computersystems seine Zahlungsunfähigkeit ³
beschädigen	eine fremde Sache eine Sache, die dem Jagd- oder Fischereirecht eines anderen unterliegt eine gegen Zerstörung, Beschädigung, Verlust oder Diebstahl versicherte Sache einen (bedeutenden) Bestandteil seines Vermögens (2) einen Bestandteil des Vermögens des Schuldners (2)

Z hľadiska prekladu sa teraz v krátkosti dotknem možností prekladu najčastejšie sa vyskytujúcich sloviess, resp. slovesných kolokácií v oboch textoch pomocou vyexcerpovaných kolokácií a miery, do akej sa tieto prípadne zhodnújú, čiže miery ich využiteľnosti pri preklade.

Vyhľadávacím kritériom bolo vždy príslušné sloveso. Pri slovese *mariti/verteilen* som zaznamenal jeden výskyt tohto slovesa v ATZ, resp. aj kolokáciu *die Befriedigung vereiteln: Die Befriedigung wenigstens eines seiner Gläubiger vereiteln*. Pri druhej kolokácii som takisto zaznamenal symetriu v oboch jazykoch, sloveso *beschädigen* sa vskytuje v spojení s týmito terminologic-

³ Poz.: svoju vlastnú platobnú neschopnosť.

kými jednotkami: *eine fremde Sache, eine Sache, die dem Jagd- oder Fischereirecht eines anderen unterliegt, eine gegen Zerstörung, Beschädigung, Verlust oder Diebstahl versicherte Sache beschädigen*. Sloveso *gewähren* sa v ATZ v analyzovanej vzorke vyskytuje v spojení *einen Vermögensvorteil gewähren*, vzhľadom na blízkosť terminologických jednotiek *Vermögensvorteil* a *Leistung* (plnenie) by bol akceptovateľný aj preklad *eine Leistung gewähren*. Spojenie *vyrobiť počítačový program (ein Computerprogramm herstellen)* som našiel doslova v ATZ, vzhľadom na široký potenciál slovesa *herstellen* by však nebol problematický ani preklad *ein Zahlungsmittel herstellen*. Preklad kolokácie *spôsobiť škodu* (resp. jej substitúcia za kolokáciu *einen Schaden herbeiführen*) je taktisto bezproblémový. Pri preklade z nemčiny do slovenčiny sa vyjadrim len ku kolokácii *eine Tat begehen*. Táto sa sa vyskytuje aj v STZ (spáchať čin), čiže jej substitúcia je taktisto bezproblémová a vzhľadom na široký sémantický potenciál termínu skutok je prípustný aj preklad *spáchať podvod, krádež, poškodenie veci, atď.* K prekladu kolokácie *einen Schaden herbeiführen* som sa vyjadril už vyššie a preklad kolokácie *einen Bestandteil des (seines) Vermögens beschädigen* ako *poškodiť časť majetku taktisto nespôsobuje problémy, keďže termín vec je sémanticky blízky termínu majetok, ide tu o vzťah inklúzie*.

ZÁVER

Z predchádzajúcej analýzy vyplynula pomerne veľká heterogenita sloviess a vysoký počet sloviess, ktoré sa vo vzorke, ktorá bola predmetom analýzy, vyskytujú len jedenkrát. Na jednu terminologickú jednotku (substantívum) často pripadalo viac sloviess. Dôvodom je snaha zákonodarcu zachytiť a explicitne vyjadriť prostredníctvom činnosťných sloviess čo najväčšie množstvo reálnych útokov na záujem chránený trestným zákonom, ktorý je materializovaný v predmete útoku (vec, majetok, nástroj, počítačový program atď.). Vo všeobecnosti sa dá uviesť, že kontrastívna kolokačná analýza predstavuje dôležitý prekladateľský zdroj aj pri preklade právnych textov. Okrem priamej substitúcie kolokácií nachádzajúcich sa vo východiskovom a cieľovom texte poskytuje aj veľa možností vzhľadom na využitie sémanticky a odborne blízkej kolokácie, ktorá by ešte spĺňala kritérium akceptability. Požiadavku absolútnej ekvivalencie nie je možné naplniť vzhľadom na odlišné konštruovanie pojmovej reality v rôznych kultúrach a diskrepanciu právnych poriadkov. Pre právny jazyk sú typické jazykové konvencie, ktoré sa však vzhľadom na vyššie uvedené diskrepancie nie vždy dajú dodržať. Na vzniknuté medzery, ktoré sú dôsledkom uvedených asymetrií, je potrebné využiť prekladateľské stratégie, ktoré majú kompenzačný charakter. V týchto prípadoch sa ako vhodné systémové riešenie javí zara-

ďovanie substantív – terminologických jednotiek – do sémantických skupín aj s prihliadnutím na pojmový systém v odbornom jazyku a v prípade neexistencie priameho ekvivalentu využitie príbuzného pojmu. Nie vždy sa však dá nájsť také riešenie, ktoré by plne rešpektovalo konvencie cieľového jazyka, sú totiž prípady, keď v záujme presnosti, ktorá sa vyžaduje pri právnom preklade, je potrebné siahnuť aj po „exotizujúcom“ preklade. V niektorých prípadoch teda môže dôjsť k rozporu medzi sémantickou „znášanlivosťou“ v cieľovom jazyku a požiadavkou na pojmovú presnosť, t. j. podľa možnosti čo najpresnejšie vyjadriť, preložiť pojem z východiskového jazyka.

Literatúra

- ABRAHÁMOVÁ, Eva. 2012. *Základy právnej komunikácie*. Šamorín: Heuréka.
- CEDILLO, Anna Caro. 2004. *Fachsprachliche Kollokationen. Ein übersetzungsorientiertes Datenbankmodell Deutsch-Spanisch*. Tübingen: Gunter Narr Verlag.
- DUJKOVÁ, Simona – Monika HORNÁČEK BANÁŠOVÁ. 2016. „Vergleich der lexikographischen Beschreibung des Verbs erfahren mit dessen Gebrauch in den Kollokationen im Hinblick auf die Vermittlung der Problematik für die FS-Lerner.“ In *Kollokationsforschung und Kollokationsdidaktik*, 11–39. Peter Ďurčo (vyd.). Viedeň: LIT VERLAG.
- ĎURČO, Peter. 2010. „Prinzipien der Erstellung ein- und zweisprachiger Wörterbücher der festen Wortverbindungen.“ In *Feste Wortverbindungen im Kontrast*, Peter Ďurčo – Monika Banášová – Astrid Hanzličková, 5–17. Trnava: FF UCM.
- GAJDOŠOVÁ, Elena. 2017. „Termini als Bestandteil von Kollokationen – korpuslinguistische Ansätze.“ In *Quo vadis Rechtsübersetzung*, Jana Rakšányiová et al., 156–176. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave.
- HAUSMANN, Franz Josef. 2003. „Was sind eigentlich Kollokationen.“ In *Wortverbindungen – mehr oder weniger fest*, 309–334. Kathrin Steyer. Berlín, New York: Walter de Gruyter.
- IVOR, Jaroslav – Jozef ZÁHORA. 2016. *Repetitórium trestného práva hmotného*. Bratislava: Wolters Kluwer.
- KAČÁNI, Michal. 2013. „Pojem trestný čin.“ In Mencerová, Ingrid – Lýdia Tobiášová – Turayová Yveta a kol. *Trestné právo hmotné. Všeobecná časť*. Šamorín: Heuréka.
- KAUTZ, Ulrich. 2002. *Handbuch Didaktik des Übersetzens und Dolmetschens*. Mnichov: IUDICIUM Verlag.
- MENCEROVÁ, Ingrid. 2015b. „Druhy trestných činov. Pokračovací trestný čin, hromadný trestný čin a trváci trestný čin.“ In Mencerová, Ingrid – Lýdia Tobiášová – Turayová Yveta a kol. *Trestné právo hmotné. Všeobecná časť. 2. aktualizované a prepracované vydanie*, 82–92. Šamorín: Heuréka.

- MENCEROVÁ, Ingrid. 2015a. „Subjekt trestného činu.“ In Mencerová, Ingrid – Lýdia Tobiášová – Turayová Yvetta a kol. *Trestné právo hmotné. Všeobecná časť, 2. aktualizované a prepracované vydanie*, 155–167. Šamorín: Heuréka.
- TOMÁŠEK, Michal. 2003. *Překlad v právní praxi*. Praha: Linde Praha.
- TURAYOVÁ, Yvetta. 2013. „Skutková podštata trestného činu.“ In Mencerová, Ingrid – Lýdia Tobiášová – Turayová Yvetta a kol. *Trestné právo hmotné. Všeobecná časť*. Šamorín: Heuréka.
- VAJIČKOVÁ, Mária. 2015. *Theoretische Grundlage stilistischer Textanalyse*. Nümbrecht: Kirsch-Verlag.
- VAJIČKOVÁ, Mária. 2014. „Zur Abgrenzung von Kollokationen.“ In *Auf dem Weg zu Texten und Kontexten: Festschrift für Ivan Cvrkal*, 179–190. Mária Vajičková – Andrea Mikulášová – Roman Mikuláš (vyd.). Nümbrecht : Kirsch-Verlag.

Legislatívne texty:

- Bundesgesetz vom 23. Jänner 1974 über die mit gerichtlicher Strafe bedrohten Handlungen (Strafgesetzbuch – StGB)
- Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon

PaedDr. Peter Gergel, PhD.
Katedra nemeckého jazyka a literatúry
Ústav filologických štúdií
Pedagogická fakulta
Univerzita Komenského v Bratislave
Račianska 59
834 13 Bratislava
gergel@fedu.uniba.sk